

जनसंख्यामा आधारित क्यान्सर रजिस्ट्री (PBCR) रुकुम जिल्लामा क्यान्सर रोगको तथ्यांक, २०१८

के र किन ?

नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषदले सरकारलाई आवश्यक क्यान्सर रोगको तथ्यांकको जानकारी गराई सो रोग नियन्त्रणका लागी नीति तथा रणनीति योजना तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने उद्देश्यले स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयसँगको समन्वयमा जनसंख्यामा आधारित क्यान्सर रजिस्ट्री सन् २०१८ जनवरी देखि शुरुवात गरेको हो । यो रजिस्ट्री WHO र International Agency for Research on Cancer (IARC) को प्राबिधिक सहयोगमा शहरी, अर्ध शहरी र ग्रामीण क्षेत्रका साथै उपत्यक (काठमाडौं, भक्तपुर, ललितपुर) पहाड (पूर्वी रुकुम र पश्चिम रुकुम) र तराई (सिरहा, सप्तरी, धनुषा, महोत्तरी) लाई समेटेी देशका ९ वटा जिल्लामा संचालित भएको छ ।

रुकुम क्यान्सर रजिस्ट्रीले ती जिल्लाहरूमा रहेका नयाँ क्यान्सर बिरामी दर (Incidence Rate) , क्यान्सर रोगको मृत्यु दर (Mortality Rate) र क्यान्सर ढाँचा (Pattern) पहिचान गरि उक्त क्षेत्रमा क्यान्सर उपचार सेवालाई सवल र प्रभावकारी बनाउन उपयुक्त क्यान्सर नियन्त्रण रणनीति तथा कार्यक्रमको विकास गर्न मद्दत गर्नेछ । यस रजिस्ट्रीले नेपालको पहाड तथा ग्रामीण क्षेत्रलाई प्रतिनिधित्व गर्दछ र यस अन्तर्गत सन् २०१८ को अनुमानित जनसंख्या २,२१,३७६ रहेको छ ।

कसरी ?

यस रजिस्ट्रीको तथ्यांक संकलन गर्ने प्रकृया सक्रिय (active) विधि हो भने यसमा २ वटा तरिकाबाट तथ्यांक संकलन गरिएको छ । पहिलो: क्यान्सर रोगको पहिचान तथा उपचार प्रदायक तथा अस्पतालहरू, प्याथोलोजी ल्याब, हस्पिस, आयुर्वेद अस्पताल, स्वास्थ्य केन्द्र र सामाजिक सुरक्षा शाखाबाट तथ्यांक संकलन गरिएको छ । दोश्रो: सम्बन्धित समुदायमा तालीम प्राप्त तथ्यांक संकलन गर्ने व्यक्तिहरू परिचालन गरि उक्त क्षेत्रका स्वास्थ्यकर्मी, महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका, वडा अध्यक्ष, वडा सचिव तथा समुदायका सक्रिय व्यक्तित्वहरूलाई भेटि उहाँहरूको सहयोगमा क्यान्सर बिरामीको पहिचान गरी आवश्यक विवरण लिई तथ्यांक संकलन गरिएको छ । उक्त श्रोतहरूबाट संकलित तथ्यांकलाई IARC को समन्वयनमा CanReg5 सफ्टवेरको सहायताले विवरण नदोहोर्याईकन तथ्यांक दर्ता (Data Entry) गरिएको छ ।

के-के प्राप्त भयो ?

सन् २०१८ मा रुकुम रजिस्ट्री अन्तर्गत ८७ नयाँ क्यान्सर बिरामी (पुरुष ४४ र महिला ४३) र ३८ (पुरुष १६ र महिला २२) क्यान्सर रोगबाट मृत्यु हुने मानिसहरू दर्ता भएका छन् । यसमा प्रति एक लाख जनसंख्यामा पुरुषमा उमेर समायोजित घटना दर (Age Adjusted Incidence Rate, AAR) ५९.१ र महिलामा AAR ५१.४ रहेको छ । यसैगरी प्रति १ लाख जनसंख्यामा पुरुषमा उमेर समायोजित मृत्युदर (Age Adjusted Mortality Rate) २१.४ र महिलामा उमेर समायोजित मृत्युदर २५.१ रहेको छ । यो रजिस्ट्री अन्तर्गत बिरामी मृत्युदर अनुपात (Mortality to Incidence Ratio, M/I) ४३.६ % रहेको छ ।

उमेर समुह अनुसार नयाँ क्यान्सर बिरामी दर पुरुषमा ६५ देखि ६९ बर्ष उमेर समुह र महिलामा ५५ देखि ५९ बर्ष उमेर समुहमा उच्च भएको पाइएको छ । पुरुषमा फोक्सोको क्यान्सर सबै भन्दा धेरै र त्यस पश्चात आमाशय, थाइरोइड, प्रोस्टेट, पित्ताशय, कलेजोको क्यान्सर भएको पाइयो भने, महिलामा पाठेघरको मुखको क्यान्सर सबै भन्दा धेरै र त्यस पश्चात फोक्सो क्यान्सर, पाठेघरको क्यान्सर डिम्बाशय र स्तन क्यान्सर उच्च भएको पाइएको छ । यस रजिस्ट्रीले सन् २०१८ मा, ९% पुरुष र २१% महिला बिरामीमा क्यान्सर प्रारम्भ भएको प्राथमिक अज्ञात (Primary Unknown) रहेको दर्ता गरेको थियो । उक्त तथ्यांकले रोग पहिचानको गुणस्तरीयता, उपलब्धता र निदान केन्द्रको पहुँच लगायत अपुर्ण चिकित्सकीय अभिलेख प्रणालीको प्रतिनिधित्व गर्दछ ।

स्वास्थ्य केन्द्रमा बैज्ञानिक किसिमको तथ्यांक तथा डिजिटल रेकर्ड नभएका कारण केहि अवस्थामा क्यान्सर पत्ता लागेको मिति र यसको प्राथमिक अज्ञात क्यान्सर बिरामी र उनीहरूका आफन्तबाट प्राप्त भएका मौखिक सुचनामा भर पर्नु परेको थियो ।

अतः के गर्नुपर्छ ?

सबै सरकारी तथा निजि स्वास्थ्य संस्थामा अनिवार्य पर्ने क्यान्सर बिरामीको रेकर्डमा एकरूपता तथा तथ्यांकहरू डिजिटल अभिलेख प्रणाली हुनु आवश्यक छ । स्वास्थ्य तथा जनसंख्या मन्त्रालयसँग सम्बन्धित प्रादेशिक र स्थानीय सरकारले क्यान्सर रोकथाम तथा नियन्त्रण नीति तय गरि यस रजिस्ट्रीले प्रदान गर्ने तथ्यका आधारमा कार्यक्रम बनाई लागु गर्नुपर्ने देखिन्छ । साथै यो क्षेत्रमा प्रारम्भिक क्यान्सर पहिचान केन्द्र स्थापना गर्नु अत्यन्तै आवश्यक रहेको छ ।

नेपाल सरकार
नेपाल स्वास्थ्य अनुसन्धान परिषद

फोन नं.: +९७७-१-४२५४२२०, ४२२७४६०, फ्याक्स: +९७७-१-४२६२४६९, रामशाहपथ, पो.ब.नं.: ७६२६, काठमाडौं, नेपाल ।

वेबसाईट: <http://www.nhrc.gov.np>, ईमेल: nhrc@nhrc.gov.np